

Антоніна Плечко ,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов,
Поліський національний університет,
e-mail: antonia43@ukr.net

**АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ЗООНІМІВ У ЛЕКСИЦІ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

Початок ХХІ століття характеризується багатьма суспільними катаклізмами у світі: пандемія COVID-19, війни, масова міграція людей в інші країни. Україна в цьому процесі не є винятком, оскільки російсько-українська війна з 2014 року та повномасштабне вторгнення росії в Україну 2022 року вплинули на українське суспільство, зачепили особисте життя українців та їх домашніх улюбленців. Останні десятиліття спостерігаємо значну кількість новоутворень зоонімів – кличок тварин. Зооніми вже ставали об'єктом вітчизняних наукових розвідок Р. Абрамова, Г. Аркушина, Д. Бучка, О. Кирилюк, М. Сюська, П. Чучки та інших. Найбільш ґрунтовно дослідили свого часу український зоонімікон О. Кирилюк, яка підготувала дисертаційне дослідження «Кінонімія в сучасній українській мові: принципи номінації та способи творення» (2008); М. Сюсько опублікував монографію «З народного джерела: карпатоукраїнський зоонімікон у контексті інших слов'янських (і неслов'янських) мов» (2011), Г. Аркушин представив науковцям лексикографічну працю «Словник зоонімів північно-західної України» (2016) тощо [5; 11; 10]. Професор Г. Аркушин наголошує на тому, що український зоонімікон є менш вивченим підрозділом вітчизняної ономастики в порівнянні з антропонімікою (власні назви людей) та топонімікою (географічні назви) через відсутність системних фіксацій зоонімів з народного мовлення, на основі яких можна було б робити певні узагальнення та висновки, оскільки клички тварин переважно вживані в усному розмовному стилі [1, с. 5].

Наша розвідка присвячена сучасним кличкам котів та собак. У цьому дослідженні ми ставили завдання описати зафіксовані анкетним методом сучасні кіноніми (клички собак) та феліоніми (клички котів), пояснити їх словотвір. Респондентами у цьому дослідженні були 50 студентів-першокурсників факультетів ветеринарної медицини, лісового господарства та екології, інженерії та енергетики Поліського національного університету. Студентам було запропоновано відповісти на 6 питань анкети «Імена домашніх улюбленців»: *Чи маєте Ви домашнього улюбленця (кота, собаку)? Як звати Вашого кота? Як звати Вашого собаку? Які незвичні імена котів або собак Ви зустрічали в колі родичів або знайомих? Які нові*

клички для домашніх улюбленців з'явилися під час пандемії COVID-19? Які нові клички котів та собак з'явилися під час російсько-української війни?

Також для доповнення отриманих результатів ми брали до уваги репортажі з українськими захисниками з інтернету, переглядали їх історії про тварин на фронті й таким чином фіксували клички котів та собак [3; 8; 9].

Сьогодні знайти гарне ім'я для домашнього улюбленця, особливо для котів та собак, не представляє труднощів, оскільки в інтернеті існує багато сайтів, які пропонують великий перелік імен для котів та собак, враховуючи породу, характер та зовнішній вигляд тварини [4; 6; 7; 12; 13]. Аналізуючи історію розвитку українських зоонімів, дослідник Г. Аркушин підкреслює, що *«в Україні впродовж багатьох століть була сформована велика група традиційних кличок домашніх тварин, але вже з середини ХХ століття серед таких зоонімів відбулися значні зміни... як правило, раніше лише котам присвоювали православні власні особові імена, а для інших видів тварин це було під забороною. Однак сьогодні цього вже не дотримуються, помітна деяка перевага неправославних імен [тут ми розуміємо власні імена іншомовного походження] над православними, що перейняті із зарубіжних кіно-, теле-, мультфільмів тощо»* [2, с. 9].

Розглянемо результати нашого анкетування. Подаємо приклади сучасних назв кінонімів (клички собак) у цивільному житті українців, у дужках вказано пояснення, яке зрідка давали респонденти до найменування: *Агат, Аза, Акіра, Алтай* (західносибірська лайка), *Амур, Арнольд, Арчі, Байрактар, Бакі, Балу, Барон, Барсік, Бася, Біл, Бім, Блек, Бобік, Бой, Боня, Брауні, Брюс, Бублик, Будулай, Бульбашка, Булька, Буся, Вулкан, Вухань, Гематома, Герда, Гранд, Горішок, Гудзик, Джек, Джері, Джесі, Джулай, Дика, Дора* (порода собаки – доберман, відповідно шукали ім'я з першими літерами -до-), *Дракула, Дружок, Дунай, Дуся, Дюк, Ельза, Енді, Женька, Живчик, Жулька, Жорик, Зенон, Злата, Карась, Каспер, Кейт, Контік, Корсар, Кортік, Кузя, Лада, Лана, Лев, Ліза, Луміна, Льова (Льовчик), Мальвіна, Малюк, Марго, Марсель, Мікадо, Міккі, Мілка, Мішка, Моська, Мустафа, Муська, Мухтар, Найда, Ніксон, Охоронець, Пірат,*

Путін, Пуфік, Рейд, Рекс, Річі, Рома, Роса, Рудольф, Сара, Санта, Сірко, Соня, Спайк, Танн, Томас, Топа, Топік, Тоха, Трюфель, Тузік, Туман, Філя, Хаято, Циган, Чапа, Чарлі, Чебурек, Челсі, Чічі, Шарік, Шеллі, Штірліц.

Сучасні назви феліонімів (клички котів) у цивільному житті українців: *Аліса, Амелія, Амур, Анабель, Анфіса, Асільда, Аскольд, Асмід, Барон, Барсік, Бест* (англ. найкращий), *Бетмен, Борис, Булька, Буревій, Буся, Вікторія, Герцог, Глорія, Грей* (англ. сірий), *Джекі, Дейзі, Еллара, Жорик, Здохлик, Зефір, Зефірка, Злата, Зубастик, Іванка, Іриска, Кайра, Камон, Карета, Качок, Кенні, Кіт, Колотун, Коля, Кошмар, Кузя, Лаванда, Ліза, Луна, Мазун, Мазут, Макс, Марго, Марк, Марсік* (скорочено *Марс*), *Мартін, Марта, Матильда, Мері, Метелик, Мислина, Міцуні, Монті, Мурзик, Мурка, Мурчик, Муся, М'явчик, Напад, Ньюша, Персик, Петрович, Піксель, Пірат, Пума, Пух, Пушик, Пушинка, Пушко, Рижий, Рижик, Рінкі, Річард, Родріго, Роза, Сажка, Семен, Сімба, Сірій, Сніжок, Соня* (бо постійно спить), *Сорано, Софочка, Стефанія, Тайсон, Таша-Таша, Тімка, Тімон, Том, Томас, Томсон, Тоша, Фарух* (на честь Фредді Мерк'юрі), *Фелікс, Фердинанд, Фіалка, Філ, Філя, Фурсік, Цезар, Цибулька, Циган, Черниш, Чорко, Швепс, Шкода.*

Сучасні назви кінонімів та феліонімів, які з'явилися внаслідок пандемії COVID-19: *Бактерія, Бацила, Вірус, Домінатор, Ковід* (скорочено *Кові*), *Ковідик, Ковідка, Корона, Локдаун, Маска, Панді* (від лексеми *пандемія*), *Санітайзер, Чхунчик* тощо.

Наведемо приклади сучасних назв кінонімів та феліонімів, які з'явилися внаслідок російсько-української війни, зауважимо, що клички тваринам дають українські захисники. Було зафіксовано такі новотворені клички котів та кішок: *Атака, Контузія, Маруся, Монка* (від лексеми «Лимонка Ф1»), *Кіт, Коля, Кот, Тиша, Чечен* або скорочено *Чіча* (кіт отримав ім'я від позивного захисника, до якого першим пішов на руки); собак: *Афі* (власники собаки – азовці, шукали кличку на літеру А, як бригада «Азов»), *Байрактар* (скорочено *Байрік*), *Броня* (наголос на останню літеру), *Гільза, Груша* (колір собаки наче стигла груша), *Джава, Джавелін, Джавелінка, Жужа, Ірпінь, Калаш, Куля, Укроп, Нацист, Піксель, Патрон, Птур* (від «протитанкова

керована ракета»), *Радар*, *Смек* (від «смерть кацапам»), *Снайпер*, *Собака*. Спільні назви для котів і собак: *Азов*, *Арта*, *Бандера*, *Бліндаж*, *Вільха*, *Джек*, *Джонсонюк*, *Дюк*, *Живчик*, *Калина*, *Міна*, *Паляниця*, *Перемога*, *Розтяжка*, *Сепар*, *Слава*, *Солдат*, *Шахед*, *Шеврон* тощо.

За нашими спостереженнями понад 90 % зафіксованих кличок котів та собак – це лексеми іншомовного походження. З поданих 115 кінонімів та 112 феліонімів лише декілька найменувань – власне українська лексика: *Вухань*, *Горішок*, *Здохлик*, *Дружок*, *Напад*, *Малюк*, *Паляниця*, *Сірко* тощо. Серед іншомовних найменувань виокремлюємо англіцизми: *Бест*, *Блек*, *Бой*, *Брауні*, *Грей*, *Джек*, *Джекі*, *Джері*, *Джесі*, *Енді*, *Кенні*, *Мері*, *Піксель*, *Річі*, *Санта*, *Спайк*, *Тайсон*, *Томсон*, *Чарлі*, *Швепс*, *Шеллі*; латинізми: *Агат*, *Амелія*, *Амур*, *Вікторія*, *Вулкан*, *Гематома*, *Глорія*, *Контузія*, *Лаванда*, *Марго*, *Марк*, *Патрон*, *Персик*, *Рекс*, *Рома*, *Томас*, *Сорано*, *Фелікс*, *Фіалка*, *Цезар*; германізми: *Аліса*, *Арнольд*, *Асильда*, *Герда*, *Гільза*, *Ельза*, *Мілка*, *Річард*, *Рудольф*, *Солдат*, *Фердинант*; грецизми: *Еллара*, *Марта*, *Стефанія*; французького походження: *Бліндаж*, *Марсель*, *Зефір*, *Шеврон*; японського походження: *Акіра*, *Мікадо*, *Хаято*; російські власні імена: *Женька*, *Коля*, *Ліза*, *Маруся*, *Роза*, *Соня*, *Тоха*, *Тоша*, *Шарік* тощо. Слід відзначити, що найбільше фіксуємо кличок-англіцизмів та латинізмів.

Також можемо виокремити клички утворені від власних назв, зокрема від антропонімів та топонімів. Щодо антропонімів більшість кличок утворені від імен: *Арнольд*, *Герда*, *Глорія*, *Джек*, *Дракула*, *Ельза*, *Енді*, *Джек*, *Джесі*, *Женька*, *Жорик*, *Злата*, *Кейт*, *Коля*, *Лев*, *Марго*, *Річард*, *Родріго*, *Роза*, *Рудольф*, *Сара*, *Семен*, *Соня*, *Стефанія*, *Тайсон*, *Фарух*, *Фелікс*, *Фердинант*, *Цезар*, *Чарлі*, *Челсі*; від прізвищ: *Кенні*, *Ніксон*, *Путін*, *Тайсон*, *Томсон*, *Штірліц*; від по батькові: *Петрович*. Клички, утворені від топонімів представлені в меншій кількості: *Алтай*, *Амур*, *Дунай*, *Ірпін*, *Сорано*, *Челсі* тощо. Дослідник Г. Аркушин відзначає: «Із 90-х років минулого століття зоонімикон поповнений іншомовними антропонімами, що перейняті із зарубіжних мультфільмів, серіалів, шоу...» [1, с. 8]. Клички, утворені від відомих героїв, присутні також в нашій

розвідці: *Анабель, Бім, Блек, Бетмен, Рекс, Фарух, Фердинант, Цезар, Чарлі* та інші.

Виокремлюємо групу неосемантизмів – неологізмів, які з'явилися на основі вже наявних у мові слів, тобто коли слово з певним усталеним значенням набуває нового значення: *Байрактар, Байрік, Бактерія, Бацила, Броня, Вірус, Гільза, Груша, Джавелін, Джавелінка, Домінатор, Калаш, Ковід, Ковідик, Ковідка, Корона, Куля, Локдаун, Маска, Нацист, Піксель, Патрон, Снайпер, Радар, Укруп.*

Окремо виділяємо невелику групу найменувань – морфологічно-синтаксичне словотворення кінонімів та феліонімів, представлені субстантивацією (переходом прикметників в іменники): *Дика, Рижий, Сірий* тощо.

Підсумовуючи, хочемо зазначити наступне: фіксуємо переважну кількість кінонімів і феліонімів іншомовного походження, більшість кличок утворені від антропонімів та в меншій кількості – від топонімів; події останніх 10 років в Україні спричинили появу нових кличок – неосемантизмів (неологізмів, які з'явилися на основі вже наявних у мові слів). Фіксація кінонімів та феліонімів та їх аналіз відображають сучасні тенденції вітчизняного усного мовлення.

Список використаних джерел

1. Аркушин Г. Словотвір зоонімів північно-західної України // Типологія та функції мовних одиниць: науковий журнал. Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2016. №2 (6). С. 5–16. URL: <http://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/11928>
2. Аркушин Г. Сучасні клички тварин іншомовного походження // Лінгвостилістичні студії. 2016. Випуск 5. С. 8–13. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ls_2016_5_3.
3. «Гідна того, щоб про неї знали» : як собака Жужа врятувала бійців ЗСУ на позиції в Бахмуті. Ексклюзив ТСН від Карини Бондаренко. URL: <https://tsn.ua/exclusive/gidna-togo-schob-pro-neyi-znali-yak-sobaka-zhuzha-vryatuvala-biyciv-zsu-na-poziciyi-v-bahmuti-foto-2382442.html>

4. Ім'я для собаки. Ідеї як назвати пса: дівчинку та хлопчика. Блог Club4Paws. URL: <https://club4paws.ua/blog/imia-dlia-sobaki-idieyi-ia-k-nazvati-psa-divchinku-ta-khlopchika?srsltid=AfmBOopNvCTGfCY6HLv97ElunG5m2z6FIPvD0Z5DFya6n-IDdmOat6fb>
5. Кирилюк О. Л. Кінонімія в сучасній українській мові: принципи номінації та способи творення: автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» [Електронний ресурс] / О. Л. Кирилюк. Кіровоград, 2008. 20 с. URL: <http://www.disslib.org/kinonimia-vsuchasniy-ukrayinskiy-movi-pryntsypu-nominatsiyi-ta-sposoby-tvorennja.html>
6. Клички для котів від А. до Я. Блог ветеринарного центру «Vetastar». URL: https://vetastar.com.ua/uk/zdorov-jatvarin/klichki_dlja_kotov_ot_a_do_ja1?srsltid=AfmBOoo_5FBsznRHq7kU-hT5t0xFpnQLMGYEynGGClxCIgZPOuoXDcZa0
7. Клички для собаки кобеля від А до Я. Блог ветеринарного центру «Vetastar». URL: https://vetastar.com.ua/uk/zdorov-jatvarin/klichki_dlja_kobelja_ot_a_do_ja11?srsltid=AfmBOopxayuYNXvTfg9k5RimHZ25hNj0f5twhdocOebUpDLYdpLY99Qm
8. Пухнастий батальйон. Як тварини допомагають на війні // LB.ua / Дорослий погляд на світ. URL: https://lb.ua/society/2022/05/14/516682_puhnastiy_batalyon_yak_tvarini.html
9. Пухнастики з окопів: що насправді стоїть за милими фотографіями військових котиками та песиками на передовій. Репортаж ТСН. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/puhnastiki-z-okopiv-scho-naspravdi-stoyit-za-milimi-fotografiyami-viyskovih-kotikami-ta-pesikami-na-peredoviy-2286466.html>
10. Словник зоонімів північно-західної України. А-Я / упоряд. Г. Л. Аркушин. Луцьк, 2016. 288 с.
11. Сюсько М. І. З народного джерела: карпатськоукраїнський зоонімікон у контексті інших

слов'янських (і неслов'янських) мов. Ужгород : Гражда, 2011.
270 с.

12. Чи можна називати кішку чи собаку людським ім'ям? РБК Україна. URL: <https://www.rbc.ua/rus/styler/chi-mozhna-nazvati-kishku-chi-sobaku-lyudskim-1721316961.html>

13. Як назвати kota: українські та незвичні імена для котів та кішок. Національна мережа незалежних медіа : Вінниця.info. URL: <https://vinnitsa.info/article/yak-nazvaty-kota-ukrayinski-ta-nezvychayni-imena-dlya-kotiv-ta-kishok>